

Οί Τρεις Ίεράρχες καί ἡ Μουσική

Νεκτάριου Πάρη, λέκτορας

Θεσσαλονίκη 2002

Κύριε Πρύτανη, κυρίες και κύριοι,

Ἡ γιορτή τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν καθιερώθηκε τόν 11ο αἰώνα μέ πρωτοβουλία τοῦ Μητροπολίτη Εὐχαΐτων Ἰωάννη Μαυρόποδα¹, ὡς γιορτή τῶν Γραμμάτων τοῦ Χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ, διότι οἱ τιμῶμενοι ἱεράρχες, ὡς Ἕλληνες καί φορεῖς τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, συνέζευξαν ἑλληνικότητα καί χριστιανικότητα κατά τρόπο αὐθεντικό καί καθοριστικό, προσδιορίζοντας ἀπό τά πρῶτα ἤδη βήματα τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Νέας Ρώμης ἢ Ρωμανίας, τήν μακροαίωνα πνευματική της πορεία.

Τήν παράδοση αὐτή τοῦ ἑορτασμοῦ, πού συνεχίσθηκε στούς μετέπειτα αἰῶνες, παρέλαβε πρώτη στά νεότερα χρόνια ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία τό 1826, καί μετά τό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν ἀπό τό ἀκαδημαϊκό ἔτος 1842-43, μαζί μέ ὅλα τά ἐκπαιδευτικά ἰδρύματα τῆς χώρας μας².

Ἡ ἀνάθεση ἀπό τό Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, πού εἶναι γνωστό γιά τήν προοδευτικότητά του, τῆς πανηγυρικῆς ὁμιλίας αὐτή τῆ χρονιά στόν ὁμιλοῦντα δείχνει ταυτόχρονα τόν σεβασμό τόσο πρὸς τήν παράδοση τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ὅσο καί πρὸς τήν διπλή ιδιότητα, πού κατά τρόπο αὐθεντικό ἐνσάρκωναν ἐκεῖνοι³.

Ὡς θέμα μας ἐπιλέξαμε τίς ἀπόψεις τῶν τιμωμένων προσώπων γιά τήν μουσική, καί εἰδικότερα γιά τήν ἐκκλησιαστική, ἀφοῦ οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες, ὁ Βασίλειος ὁ Μέγας, ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καί ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ἀντίκρουν στούς Πατέρες πού συνετέλεσαν καθοριστικά στήν διαμόρφωση τῶν ἀπόψεων τῆς Ἐκκλησίας γιά τό *καινόν ἄσμα*, ὅπως ἀποκαλεῖται τό ἐκκλησιαστικό ἄσμα ἀπό συγγραφεῖς τῶν πρώτων μετὰ Χριστόν αἰώνων⁴.

1. Ἰ. Φουντούλη, *Λογική Λατρεία*, Θεολογική 1984, σσ. 380-1.

2. Γ. Μεταλληνοῦ, *Ἰχνηλασία πνευματικῆς σχοινοβασίας*, Κατερίνη 1999, σ. 23.

3. ὁ. π., σ. 24.

4. Κλήμη Ἀλεξανδρέα, *Προτρεπτικός*, 1, 75-76, PG 8, 60—1.

Ἡ μουσική εἶναι ἡ τέχνη καί ἡ ἐπιστήμη τῶν ἤχων. Εἶναι ἐκείνη πού καταδύεται στήν ἀνθρώπινη ψυχή καί τήν ἐπηρεάζει βαθύτατα, ἐπιδρᾷ ἄμεσα στίς ἀνθρώπινες αἰσθήσεις, μεταδίδει ἀλλά καί παράγει αἰσθήματα καί νοήματα⁵. Ἡ Παλαιά Διαθήκη ἀποδέχεται τίς δυνατότητές της αὐτές, παραδίδοντάς μας τό γεγονός τῆς διά τῆς μουσικῆς θεραπείας τοῦ Σαούλ ἀπό τόν ψαλμωδῶ Δαυίδ⁶. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες θεωροῦν ὅτι, προκειμένου νά ἀσκηθεῖ ἡ ψυχή στήν ἀρετή εἶναι ἀπαραίτητο νά συνδυαστοῦν τά στοιχεῖα τῆς ἀρμονίας καί τοῦ ρυθμοῦ, τά ὁποῖα βρίσκονται κυρίως στή μουσική⁷. Στό θέμα μάλιστα τῆς μουσικῆς τῆς ἀναφερόμενης στά θεῖα, δίνουν σημασία καί στό ἦθος τῶν μουσικῶν πού ἐκτελοῦσαν τήν μουσική αὐτή⁸. Ἡ μελωδία, τό ἀποτέλεσμα δηλαδή τοῦ συνδυασμοῦ ἀρμονίας καί ρυθμοῦ, μπορεῖ νά ἐπηρεάσει τήν ψυχική κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου εἴτε θετικά εἴτε ἀρνητικά.

Ἡ δύναμη καί ἡ παιδαγωγική ἀξία τῆς μουσικῆς ἀναγνωρίζεται ἀπό τά ἀρχαῖα χρόνια μέχρι σήμερα. Ἔτσι ὁλόκληρες πραγματείες γράφτηκαν καί γράφονται περὶ μουσικῆς, ἐνῶ πλῆθος ἔμμεσων ἀναφορῶν σ' αὐτήν συναντοῦμε σέ πολλά συγγράμματα.

Περὶ μουσικῆς ὁμιλοῦν ἀναπόφευκτα καί οἱ χριστιανοί συγγραφεῖς ἀφοῦ ἡ Ἐκκλησία, ἀπό τοῦς πρώιμους χρόνους χρησιμοποίησε τήν μουσική στίς λατρευτικές της συνάξεις. Ἐκφραστής τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀπόψεων περὶ μουσικῆς εἶναι οἱ Πατέρες καί οἱ ἐκκλησιαστικοί συγγραφεῖς τοῦ 4ου αἰῶνα, ἐποχή κατά τήν ὁποῖα καθορίζονται καί οἱ θεολογικές θέσεις τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖες βέβαια ἐπαναδιατυπώνονται στήν γλώσσα τῆς ἐκάστοτε ἐποχῆς. Μεταξύ τῶν Πατέρων πού ἀσχολήθηκαν μέ τήν μουσική εἶναι καί οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες, χωρίς ὡστόσο νά συναντοῦμε στά ἔργα τους συστηματική διδασκαλία περὶ μουσικῆς. Οἱ ἀπόψεις

5. Πλάτωνος, *Πολιτεία* III, LCL, 410d, καί Ἀριστοτέλους *Πολιτικά* Θ, 38, SCBO, 1340a.

6. *Βασιλειῶν* 1, 16, 23.

7. Πλάτωνος, *Νόμοι* II, SCBO 5, 673.

8. δ. π., σ. 215.

τους περί μουσικής ανήκουν στίς λεγόμενες βοηθητικές ή έμμεσες πηγές τής εκκλησιαστικής μουσικής και μάς προσφέρουν άφορμές γιά περαιτέρω έξέταση και θεμελίωση σοβαρών μουσικολογικών και ύμνολογικών θεμάτων⁹.

Στίς άπόψεις τους περί μουσικής, οί Πατέρες και οί εκκλησιαστικοί συγγραφείς χρησιμοποιούν, όπως είναι φυσικό, τήν γλώσσα τών Έλλήνων φιλοσόφων, παισιώνοντάς τήν όμως άγιογραφικά. Ο Μέγας Βασίλειος μέ επιστημονικές και φιλοσοφικές παρατηρήσεις συμπληρώνει τήν διδασκαλία περί άρμονίας του σύμπαντος του Κλήμη του Άλεξανδρέα, του Μεθοδίου Όλύμπου και του Γρηγορίου Νύσσης, οί όποιοί δανείζονται τήν θεωρία από τόν Πυθαγόρα¹⁰. Κατά τόν Βασίλειο τά στοιχεία τής φύσης -θερό, ψυχρό, ύγρό, ξηρό- συγκροτούν ένα κύκλο και ένα άρμονικό χορό, καθώς όλα ψάλλουν και χορεύουν σέ άγαπή συμφωνία μεταξύ τους. Τό άποτέλεσμα είναι μία εύχάριστη άρμονία, ή όποία υπερβαίνει κάθε άλλη ήδονή μελωδίας¹¹.

Οί εκκλησιαστικοί συγγραφείς μιλούν άποκλειστικά γιά τήν ψαλμωδία, ή όποία συμβάλλει στήν μόρφωση του πιστού. Κατά τόν Βασίλειο ή ψαλμωδία είναι άποτέλεσμα τής δωρεάς του Άγίου Πνεύματος, τό όποιο γνωρίζει τήν δυσκολία τών ανθρώπων γιά πρόοδο και άρετή¹², ενώ κατά τόν Ιωάννη τόν Χρυσόστομο, μέλος και λόγος είναι στοιχεία όμόλογα τά όποία συντίθενται μέ σκοπό τήν εκπαίδευση αλλά και τήν ψυχαγωγία τών πιστών¹³. Βασικός ρόλος ανατίθεται στήν μουσική ή όποία έχει τήν ιδιότητα νά προσελκύει τών προσοχή τών ακροατών. Η μελωδία αναδεικνύει τό βαθύτερο νόημα τών ύμνων, «έρμηνεύει τήν τών λεγομένων διάνοιαν» κατά τόν Γρηγόριο Νύσσης¹⁴.

9. Άντ. Άλυγιάκη, *Θέματα εκκλησιαστικής μουσικής*, Θεσ/νίκη 1985, σσ. 30-53.

10. Άντ. Άλυγιάκη, *Η όκταπρία στήν έλληνική λειτουργική ύμνογραφία*, Θεσ/νίκη 1985, σσ. 74-7.

11. Μ. Βασιλείου, *Είς τήν έξαήμερον*, 3, 2, PG 30, 64-5.

12. Μ. Βασιλείου, *Είς τόν Ψαλμόν 1*, 1-2, PG 29, 212-3.

13. Ι. Χρυσόστομου, *Είς τόν Ψαλμόν 41*, 1, PG 55, 157.

14. Γρηγορίου Νύσσης, *Στίς έπιγραφές τών Ψαλμών*, 3, PG 44, 444.

Ὁ 4ος αἰώνας, ἡ ἐποχή πού ζοῦν οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες, εἶναι μιὰ περίοδος κοινωνικά δύσκολη γιά τήν Κωνσταντινούπολη. Τό θέατρο καί οἱ τέχνες πού συνδέονται μέ αὐτό φαίνεται ὅτι βρίσκονταν σέ κρίση, ἐνῶ ὁ ἱππόδρομος ἀποτελοῦσε ἰσχυρό πόλο ἔλξης τῶν κατοίκων τῆς πόλης. Ἡ φοίτηση τῶν χριστιανῶν στίς ψυχαγωγικές αὐτές δραστηριότητες ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τήν ἠθική τους βλάβη, ἐνῶ πολλές φορές συνήθειες, ἀλλά καί μελωδίες πού ἐχρησιμοποιοῦντο στά θεάματα αὐτά, μεταφέρονται ἀκούσια μέσα στόν λατρευτικό χώρο¹⁵. Ἔτσι δικαιολογεῖται ἡ αὐστηρότητα τοῦ Χρυσοστόμου, ὁ ὁποῖος δέν ἐπιτίθεται στό θέατρο καί στή μουσική ἀλλά στήν κακή τους ἐκδοχή. Τά ἐξεζητημένα ἄσματα μποροῦν, κατά τόν ἱεράρχη, νά ἐπιφέρουν ἀλλοίωση τοῦ ἥθους διότι ἡ μελωδία τους ἔχει τή δύναμη νά εἰσχωρήσει στό βάθος τῆς ψυχῆς καί νά τήν κάνει μαλθακότερη καί ἀσθενέστερη¹⁶. Στό σημεῖο αὐτό ὑπενθυμιζοῦμε τόν διαχωρισμό τῶν ἁρμοनिῶν ἀπό τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνες σοφοὺς σέ κατάλληλες καί μή¹⁷.

Γιά τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχες τό ἐκκλησιαστικό ἄσμα εἶναι ἄσμα οἰκουμενικό, ἀφοῦ καί τό μήνυμα τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι οἰκουμενικό. Ὡς ἐκ τούτου δέν ἀπευθίνεται σέ ἓνα μόνο ἔθνος, ἀλλά σέ ὅλοκληρο τόν κόσμο¹⁸. Τό μήνυμα τοῦ Εὐαγγελίου μεταδίδεται καί διά τῆς ψαλμωδίας, ἀφοῦ οἱ ἕμνοι εἶναι κυρίως ὑπομνηματισμός τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Ὡστόσο τό πιό βασικό γνώρισμα τῆς ψαλμωδίας εἶναι ὅτι ἀποτελεῖ ἄσμα κατ' ἐξοχήν λειτουργικό. Μέ τό λειτουργικό ἄσμα ἐκφράζεται ἡ ἐνότητα τῶν συμπροσευχομένων πιστῶν, ἀφοῦ ψάλλουν «ἐν ἐνί στόματι καί μιᾷ καρδίᾳ»¹⁹. Ἀκόμα ἡ ψαλμωδία ἀποτελεῖ αἰτία καί ἀποτέλεσμα χαρᾶς, διότι εἶναι ὁ παιάνας τῆς νίκης κατά τοῦ θανάτου καί τῆς φθορᾶς²⁰.

15. Χρυσοστόμου, *Εἰς τόν Ἡσαΐαν*, 1, PG 56, 99. Πρβλ. Θ. Ζήση, *Ψυχαγωγία κοσμική καί χριστιανική*, Θεσ/νίκη 1994, σσ. 7-25.

16. Ἰ. Χρυσοστόμου, ὁ. π., καί *Εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων*, 10, 4, PG 60, 90.

17. Βλ. Α. J. Neubcker, *Ἡ μουσική στήν Ἀρχαία Ἑλλάδα*, Ἀθήνα 1986, σσ. 135-152.

18. Ἰω. Χρυσοστόμου, *Ὁμιλία εἰς τήν Μ. Ἑβδομάδα*, 3, PG 55, 522, καί *Τῆς βασιλείδος μέσων νυκτῶν*, 3, PG 63, 472.

19. Ἰω. Χρυσοστόμου, *Εἰς τήν Πρὸς Ρωμαίους*, 3, PG 60, 647, καί Μ. Βασιλείου, *Εἰς τόν Ψαλμόν 32*, 3, PG 29, 329.

20. Ἰ. Χρυσοστόμου, *Εἰς τόν Ψαλμόν 149*, 1, PG 55, 493.

Τό ἐκκλησιαστικό ἔσμα εἶναι καθαρά φωνητικό καθὼς ἀποκλείεται σέ αὐτό ἡ χρῆση μουσικῶν ὄργάνων, ὄχι βέβαια ἀπὸ ἀντιπάθεια πρὸς τὰ μουσικά ὄργανα, ἀλλὰ λόγῳ τῆς πνευματικότητας τῆς χριστιανικῆς λατρείας²¹. Οἱ Πατέρες δίνουν τὴν προτεραιότητα καὶ τὴν ἀξία πού ἀρμόζει στοῦ ἀνθρώπινου προσώπου²². Ἡ ἀνθρώπινη φωνὴ ὑπερέχει ἔναντι ὁποιοδήποτε φωνητικοῦ ὄργάνου, διότι ἔχει τὴν ἰκανότητα, μέσω τοῦ συνδυασμοῦ λόγου καὶ μελωδίας, νὰ ἐπιτύχει τὴν ἀμεση σχέση Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου²³. Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς λατρείας, προτείνονται ἀπὸ τοὺς Πατέρες ὡς μουσικά ὄργανα τὰ μέλη τοῦ ἀνθρώπινου σώματος. Ἔτσι ψαλτήριο εἶναι ἡ ἀνθρώπινη γλῶσσα, ἐνῶ κιθάρα εἶναι τὸ στόμα, κῦμβαλο τὰ κρουόμενα χεῖλη²⁴ καὶ πλῆκτρο ἡ γλῶσσα σταν λέει ὄσα ἀρμόζουν στοῦ χριστιανικοῦ ἦθος²⁵. Τό ἀνθρώπινον σῶμα θεωρεῖται ἀπὸ μόνο του ἕνα θαυμάσιον καὶ πρωτότυπον ὄργανον κατάλληλον γιὰ τὴν δοξολογία τοῦ Θεοῦ.

Τέλος θὰ ἦταν παράλειψη νὰ μὴν ἀναφερθοῦμε καὶ στοῦ θέμα τῆς παρουσίας τῆς γυναίκας μεταξὺ τῶν ψαλλόντων, ἀφοῦ στίς μέρες μας ἡ παρουσία τῆς γυναίκας εἶναι πλέον αἰσθητὴ σέ ὄλες σχεδὸν τίς ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς. Βασικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν τέλεση τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀκολουθιῶν εἶναι ἡ παρουσία τοῦ λαοῦ μέρος τοῦ ὁποίου εἶναι καὶ οἱ γυναῖκες. Ἔτσι ὁ Χρυσόστομος διαμαρτύρεται ὅτι σπὴν ἐποχὴ του ἔχει χαθεῖ τὸ «ἐν ἐνὶ στόματι» στίς λατρευτικὰ συνάξεις, ἔχοντας ὑπ' ὄψιν του τὴν παλαιότερη πρακτικὴ κατὰ τὴν ὁποία «καὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες καὶ πρεσβῦται καὶ νέοι διήρηνται μὲν κατὰ τὴν ἡλικίαν, οὐ διήρηνται δὲ κατὰ τὸν τῆς ὑμνωδίας λόγον καὶ ὁ ψαλμὸς τὰς διαφορὰς ἐκέρασε φωνὰς καὶ μίαν παναρμόνιον ἀνενεχθῆναι παρεσκευάσεν,

21. Ἰ. Χρυσόστομου, *Εἰς τὸν Ψαλμὸν 46*, 1, PG 55, 208, καὶ Γρηγορίου Θεολόγου, *Εἰς τὴν Πεντηκοστήν*, Λόγος 41, 1, PG 36, 429.

22. Βλ. Π. Χρήστου, «Τὸ ἔσμα τὸ καινὸν κατὰ Κλήμεντα Ἀλεξανδρέα», *Κληρονομία* 9 (1977) 231.

23. Βλ. Κ. Νικολακόπουλου, «Βυζαντινὴ μουσικὴ καὶ λαϊκὴ μελοποιΐα», *Ἐφημέριος ΜΑ* (1992) 450.

24. Κλήμη Ἀλεξανδρέα, *Παιδαγωγός*, 2, 4, PG 8, 441.

25. Ἰω. Χρυσόστομου, *Εἰς τὸν Ψαλμὸν 4*, 4, PG 55, 46.

καί νέοι καί γέροντες, καί γυναίκες καί ἄνδρες, καί δοῦλοι καί ἐλεύθεροι, μίαν τινά μελωδίαν ἀνιγνέγαμεν ἅπαντες»²⁶. Ὡστόσο κοινωνικοί καί τεχνικοί λόγοι ἀπέκλεισαν τήν συμμετοχή τῆς γυναίκας ἀπό τήν ἐνοριακή ψαλμωδία, ἀφοῦ ὡς γνωστόν στή γυναίκα μοναστήρια ἢ ψαλμωδία ἐκτελεῖται ἀπό τίς μοναχές. Παρόμοια θέματα βέβαια, μέ πολλές παραμέτρους καί συνήθειες αἰώνων, δέν μποροῦν νά συζητηθοῦν στή πλαίσια μιᾶς σύντομης ὁμιλίας.

Οἱ ἀπόψεις τῶν Πατέρων καί ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων περί μουσικῆς θά ὀδηγήσουν στήν τυποποίηση τοῦ περιεχομένου τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς μέ ἓνα συγκεκριμένο μορφολογικά καί ἐλεγχόμενο σύστημα μελικῶν σχημάτων²⁷. Τόν 8ο αἰώνα θά ἔχουμε τήν διευθέτηση τῆς Ὀκτωήχου, ἡ ὁποία προβάλλει τόν ἐσχατολογικό συμβολισμό τῆς ὀγδόης ἡμέρας, πού εἶναι ὁ τύπος τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἡ Κυριακή μέ κέντρο τήν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ διαμορφώνεται ἀπό τή λατρευτική ζωή καί ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας καί ὡς ἐκ τούτου λαμβάνει ἐξέχουσα θέση στό ἐορτολόγιο. Εἶναι ἡ πρώτη καί ταυτόχρονα ἡ ὀγδοη μέρα τῆς Ἑβδομάδας. Ἔτσι μέ τόν ἀριθμό ὀκτώ ἐκφράζεται ἡ δύναμη τῆς Ἀναστάσεως.

Ἡ σημειογραφία ἢ παρασημαντική τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς θά ἐμφανισθεῖ τελικά κατά τίς ἀρχές τοῦ 10ου αἰῶνος καί ἀφοῦ περάσει προηγουμένως ἀπό τρία στάδια ἐξελιξέως, θά καταλήξει τό 1814 στό τέταρτο καί τελευταῖο στάδιο στήν Νέα Παρασημαντική τῆς Νέας Μεθοδου ὅπως ἀποκαλεῖται. Ἀπό τό 1820 θά ἀρχίσουν νά ἐμφανίζονται καί οἱ πρώτες ἐντυπώσεις ἐκδόσεις βιβλίων ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Οἱ πρώτες αὐτές ἐκδόσεις θά πραγματοποιηθοῦν στό Βουκουρέστι, λόγω τῆς καταστροφῆς τῶν Πατριαρχικῶν Τυπογραφείων ἀπό τοῦς Τούρκους.

26. Ἰω. Χρυσοστόμου, *Εἰς τόν Ψαλμόν 145*, 2, PG 55, 521.

27. Ἀντ. Ἀλυγιάκη, *Ἡ ὀκταηχία*, σ. 79.

Κύριε Πρύτανη, κυρίες και κύριοι,

Τό εκκλησιαστικό άσμα ή ψαλμωδία και εύρύτερα ή ψαλτική τέχνη είναι ένα μεγάλο κεφάλαιο τοῦ ελληνικοῦ πολιτισμοῦ. Σ' αὐτό επιβιώνουν τεχνικές και αἰσθητικές ἀρχές τῆς ἀρχαίας ελληνικῆς μουσικῆς. Χρησιμοποιεῖται στίς λατρευτικές συνάξεις τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας γιά περισσότερους ἀπό δέκα αἰῶνες μέ αὐτοτελές, ἀρτιο και ὁμοιογενές σύστημα σημειογραφίας, ἀποτελώντας πέρα ἀπό ὅλα τά ἄλλα και παράγοντα διαφύλαξης τῆς γνησιότητας και ἀκεραιότητας τῆς ελληνικῆς γλώσσας. Είναι ή λόγια, ή ἔντευχη, ή κλασσική ελληνική μουσική. Ἡ μουσική πού χρησιμοποιεῖται και ἀπό τήν ἀραβική Ἐκκλησία τῆς Ἀντιοχείας, ἀπό τίς Ἐκκλησίες τῶν Ἱεροσολύμων, τῆς Ρουμανίας, τῆς Βουλγαρίας, τῆς Ἀλβανίας, και ἀπό τίς παροικιακές Ἐκκλησίες τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Μεγάλης Βρετανίας, τῆς Αὐστραλίας, τῆς Γερμανίας, τῆς Γαλλίας και τῆς Νότιας Ἀφρικῆς, ἐνώ ἰδιαίτερο ζήλο δείχνουν τελευταία γιά τήν εἰσαγωγή και καλλιέργεια τῆς μουσικῆς αὐτῆς κοινότητες τῆς Σερβίας, τῆς Γεωργίας και τῆς Ρωσικῆς διασποράς.

Θά πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι ή Εὐρώπη προηγήθηκε στό θέμα τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας τῆς ὀρθόδοξης ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς μέ τή δημιουργία τό 1931 στήν Κοπεγχάγη τοῦ Ἰδρυματος Monumenta Musicae Byzantine ἀπό τήν Βασιλική Ἀκαδημία τῆς Δανίας. Στήν χώρα μας ή ἐκκλησιαστική μουσική στεγάσθηκε ἀκαδημαϊκά τό 1985 μέ τήν ἔνταξη τῆς στά προγράμματα σπουδῶν τῶν Τμημάτων Μουσικολογίας πού ἰδρύθηκαν τότε. Τό 1998 ή ἐκκλησιαστική μουσική θά βρεῖ πλέον τήν δική τῆς ἀκαδημαϊκή στέγη στό Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, ὅπου ὁλόκληρος Τομέας στό Τμήμα Μουσικῆς Ἐπιστήμης και Τέχνης ἀσχολεῖται ἀποκλειστικά μέ τήν ἔρευνα και διδασκαλία τοῦ μεγάλου ρεπερτορίου τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, τό ὅποιο μᾶς παραδίδεται σέ ἑπτά χιλιάδες γνωστά χειρόγραφα και ἑκατοντάδες ἔντυπες ἐκδόσεις τῶν τελευταίων δύο αἰῶνων.

Άπό τά θέματα τής εκκλησιαστικῆς μουσικῆς μποροῦν νά ἀντλήσουν ὄχι μόνο οἱ μουσικολόγοι καί οἱ θεολόγοι, ἀλλά καί πολλοί ἄλλοι ἐρευνητές, ὅπως ἱστορικοί, φιλόλογοι, γλωσσολόγοι, λαογράφοι, κωδικολόγοι καί λοιποί. Μποροῦν ἀκόμα οἱ νέοι συνθέτες νά χρησιμοποιήσουν τίς ἐκκλησιαστικῆς μελωδίεσ ὡσ πρωτογενέσ ὕλικό καί πηγῆ ἐμπνευσεσ γιά νέεσ μουσικῆσ δημιουργίεσ.

Τό Πανεπιστήμιο Μακεδονίασ μπορεῖ νά εἶναι ὑπερήφανο, διότι εἶχε τήν τόλμη νά προχωρήσει στήν ἴδρυση τοῦ Τμήματοσ Μουσικῆσ Ἐπιστήμησ καί Τέχνησ καί εἰδικότερα τοῦ Τομέα τῆσ παραδοσιακῆσ ἑλληνικῆσ μουσικῆσ, τῆσ ὁποίασ ἐρμηνευτέσ καί διαμορφωτέσ ὑπῆρξαν ἀναμφισβήτητα καί οἱ τιμώμενοι σήμερα Τρεῖσ Ἱεράρχεσ.

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

LCL The Loeb Classical Library, London 1967.

PG Patrologia Graeca, J. P. Migne

SCBO Scriptorum Classicorum Bibliotheca Oxoniensis, Oxford 1973